

залежності від регіону, тож і єдності в цьому питанні не може бути. Історична предметна компетентність передбачає опанування такими її складниками: хронологічним, просторовим, логічним, інформаційним, аксіологічним. З огляду на структуру академічного релігієзнавства прослідковуємо, як ці складники можуть бути сформовані у загальноосвітніх навчальних закладах на релігієзнавчому змісті шкільних курсів історії: хронологічний складник є вихідним для усвідомлення перебігу історії релігій; просторовий – для географії релігій; логічний та інформаційний – у соціології та психології релігій; аксіологічний – в опануванні учнями філософії та феноменології релігій. Ми визначаємо релігієзнавчу компетентність у загальноосвітніх навчальних закладах як частину історичної предметної компетентності, що має тотожні основні складники й може формуватись на тих самих методичних основах.

Дослідження дозволяють стверджувати, що у межах предметної історичної компетентності на релігієзнавчому змісті шкільних курсів історії в учнів мають формуватись здатності:

- відрізнити основні релігійні течії та напрямки за їх специфікою (зовнішньою атрибутикою, поведінковими аспектами (система дозволів/табу));
- впізнавати та характеризувати основні здобутки мистецької культури людства, які мають релігійну основу (визначні храмові комплекси, образотворчі та музичні твори, пам'ятки літератури тощо);
- знати та адекватно застосовувати основні норми релігійного етикету (чи треба знімати/вдягати головний убір/взуття при вході у храм певної релігійної течії; чи можна їсти/пити певні продукти в присутності представників певних релігійних течій, щоб не образити чи не знітити їх тощо);
- застосовувати фактичні знання про історичний поступ і особливості розвитку та впливу певних релігійних течій при проведенні досліджень та в процесі застосування критичного мислення (для врахування багатоаспектності дій/чинників/наслідків);
- враховувати світоглядні погляди інших у міжособистісному та подальшому професійному спілкуванні.

Окреслені елементи історичної компетентності учнів, що формуються на релігієзнавчому змісті, сформульовані у загальному вигляді й потребують уточнення з огляду на конкретну тематику навчального матеріалу і специфіку віку учнів, тому наведені для окреслення завдань її формування, їх структурування і подальшого уточнення.

ВІЗУАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ПІДРУЧНИКА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ (7 КЛАС) ЯК НОСІЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЦИВІЛІЗАЦІЙНУ ЗНАЧУЩІСТЬ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Ю. Б. Малієнко, канд. пед. наук

Важливим чинником ефективного запровадження компетентнісного підходу у навчально-виховний процес залишається підручник всесвітньої історії. Важливо,

щоб його візуальний складник презентував різнобічне, багатоаспектне Середньовіччя, допомагав учням усвідомити суть і своєрідність епохи.

Сьогодні вже зрозуміло, що наочність у підручнику – не звичайна ілюстрація, а важливе історичне джерело. Для того, щоб ілюстративний матеріал став навчальним, він повинен доповнювати історичний, нести потрібну учневі інформацію, бути якісним, зрозумілим і доречним. Дизайн має відповідати навчальним завданням параграфу, теми, курсу в цілому. Зауважимо: потяг видавців до зовнішньої привабливості призводить до того, що усе «життєве поле сторінки» заповнюється кольоровими вставками, які розсіюють увагу дитини й заважають їй зосередитися.

Наведені у підручниках ілюстрації повинні презентувати різні види візуальних джерел – носіїв інформації про цивілізаційну значущість Середньовіччя. Такими, зокрема, є: ілюстрації на історичні теми, які дають змогу учням «включати» наочне мислення в аналіз пропонованої ситуації; зображення пам'яток V–XV ст., необхідних для історичного аналізу, систематизації фактів, узагальнення, розуміння специфіки епохи; адаптовані до вікових особливостей семикласників історичні карти і картосхеми, які висвітлюють перебіг окремих подій середньовічної історії і сприяють розвитку просторової компетентності учнів; таблиці, схеми для унаочнення складних фактів Середньовіччя.

Оскільки пам'ять підлітків має переважно наочно-образний характер, діти краще запам'ятовують зовнішні ознаки предметів, ніж їх логічну змістову сутність. Тому кропітка робота школярів з ілюстраціями підручника має стати системою, яка формуватиме в учнів уявлення про місце і роль епохи Середніх віків у загальній історії людства. Форми опрацювання наочності можуть бути різними: від описових – до аналітичних, дослідницьких, проектних.

Наведемо типи завдань, які можна використовувати для опрацювання ілюстративного матеріалу. *На основі ілюстрацій прокоментуйте вплив зображених середньовічних подій на подальший розвиток людства. Поясніть, як у поданих ілюстраціях відображено взаємодію різних культур.*

Мотивуючи учнів на опрацювання візуальної бази підручника, вчитель пояснює це необхідністю кращого розуміння сутності подій і явищ зазначеного періоду, виокремлення характерних ознак Середньовіччя, формування адекватних уявлень і понять про епоху V–XV ст., порівняння та узагальнення історичних фактів.

ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ В КУРСІ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (7–8 КЛ.)

Т. І. Мацейків, канд. пед. наук

В умовах особистісно-орієнтованого й компетентнісного підходів до навчання, які є визначальними для сучасної школи, саме компетентності є тими індикаторами, що дають змогу виявити готовність учня до життя, його